

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΓΕΙΩΝΟΜΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ και προσγειώνομαι στη Βιέννη, όπου συναντάω τρομαχτικά κρύο καιρό. Μέχρι να φτάσω από το αεροδρόμιο στην πόλη, η πρωινή παγωμένη ομίχλη που αφήνει πάχνη στα δέντρα έχει δώσει τη θέση της σε μια χιονοθύελλα. Περνάμε δίπλα από τη Στατσόπερ και μπορώ να νιώσω τον αέρα να χτυπάει στο παράθυρο του τραμ.

«Σου αρέσει αυτό το κτίριο;» με ρωτάει μια ηλικιωμένη κυρία που κάθεται δίπλα μου και μου δείχνει την όπερα. Το κοιτάζω. Είναι μια χαρακτηριστική επίδειξη αυστρο-αυτοκρατορικού πλούτου, όπως και κάθε άλλο κτίριο που ξεπετάγεται στην Κέρτνερ Ρινγκ. Κάποιος θα μπορούσε να φτιάξει άνετα μια μακέτα της κεντρικής Βιέννης, χρησιμοποιώντας μόνο Lego χρώματος κρεμ. Μόνο το κτίριο της όπερας διαφέρει λίγο, καθώς στις παλιές καμάρες των πάνω ορόφων έχουν προσθέσει μοντέρνα προεξέχοντα παράθυρα.

«Εγώ νομίζω ότι είναι άσχημο», λέει. «Τα παλιά κτίρια δεν πρέπει να τα πειράζουν».

Γνέφω καταφατικά και κοιτάζω τους άλλους επιβάτες του τραμ. Ο καθένας κοιτάει τη δουλειά του, άλλοι φοράνε ακουστικά και άλλοι κοιτάζουν έξω από το παράθυρο.

Το τραμ, τουλάχιστον, δεν άλλαξε ποτέ ιδιαίτερα. Αν ντύσεις λίγο διαφορετικά τους συνταξιούχους και τους φοιτητές επιβάτες, μπορείς να γυρίσεις αρκετές δεκαετίες πίσω στον χρόνο. Το μεταλλικό εσωτερικό του τραμ είναι ακριβώς όπως ήταν πριν από εβδομήντα χρόνια, με την ίδια επένδυση ξεβαμμένου και βερνικωμένου ξύλου που θυμίζει κάτι παλιά θρανία. Οι ίδιες ρόδες στις γραμμές του τρένου, το ίδιο μανιασμένο χιόνι, η ίδια ατέλειωτη παρέλαση των μνημειωδών κτιρίων, η ίδια βαρετή ανακοίνωση των στάσεων από τον ελεγκτή: Κάρλσπλατς... Μαρίαχίλφερστράσε...

Φόλκστεάτερ...

Τα βλέφαρά μου βαραίνουν.

Λέρχενφέλντερστράσε...

Πετάγομαι από τη θέση μου, πιάνω το σακιδίο μου και πατάω το κουμπί για ν' ανοίξει η πόρτα. Με το πρώτο βήμα με χτυπάει παγωμένος αέρας και τρίβω τα μάτια μου με τα γάντια. Το τραμ απομακρύνεται και μένω μόνος.

«Μπουργκάσε...» ψάχνω το χαρτάκι. Δεν μπορώ ούτε τα γράμματά μου να βγάλω από τις σημειώσεις της τελευταίας στιγμής. Καθώς πέρναγα από την αναζήτηση ενός μυστηριώδους παιδιού στην αναζήτηση μιας ολόκληρης φυλής μυστήριων παιδιών, τα πλάνα μου διαρκώς άλλαζαν και κράταγα συνέχεια σημειώσεις. «Μπουργκάσε 88».

Φτάνω στην Μπουργκάσε και διασχίζω την είσοδο του σταθμού του μετρό. Με φυσάει ένας ευχάριστος ζεστός αέρας. Συνεχίζω την πορεία μου και αγκαλιάζω τον εαυτό μου για να φυλαχτώ από το κρύο. Βρίσκομαι σε μια καθολική χώρα και είναι Κυριακή. Τα πάντα είναι ήσυχα και κλειστά: το μαγαζί με τα πιάνα, τα παλαιοβιβλιοπωλεία, οι αντικερί που μυρίζουν μούχλα. Σταματάω πάλι και κοιτάζω πάνω. Ναι, Μπουργκάσε 88.

Είναι ένα αδιάφορο τριώροφο κτίριο χωρίς ασανσέρ σαν όλα τ' άλλα της οδού. Δύο μικρές μπρούτζινες πλακέτες ανακοινώνουν πως εδώ βρίσκονται τα γραφεία της SciCon και της HumanWare. Το ισόγειο είναι σαφώς λιγότερο φουτουριστικό: υπάρχει ένα σκονισμένο παλαιοπωλείο, με τη βιτρίνα του να αποτελεί ένα μελαγχολικό διάγραμμα από παλιά τυπογραφικά στοιχεία, πέταλα και πατενταρισμένα γυάλινα ιατρικά μπουκάλια. Ένα άλλο παράθυρο είναι γεμάτο με βιντάζ δίσκους, στοίβες από κιτρινωμένα βινύλια και βαλς του Στράους. Σκύβω μπροστά από τη σκοτεινή βιτρίνα και διαβάζω τον τίτλο μιας παλαιωμένης επιγραφής που είναι ακουμπισμένη στην πάνω γωνία: “Ja, Ja, der Wein ist Gut”.

Κάτω απ' την επιγραφή υπάρχουν στρώσεις της παμπάλαιης μουσικής παιδικής σειράς *Wiener Kinder*. Κάνω μερικά ανάποδα βήματα προς τον άδειο δρόμο και κοιτάζω το κτίριο. Πώς να ήταν άραγε αυτό το κτίριο όταν ήταν παιδική κλινική; Τη δεκαετία του 1930 κάποια παιδάκια θα έπαιζαν τη μουσική του *Wiener Kinder* σε αυτό ακριβώς το κτίριο, δίπλα από γιατρούς, νοσοκόμες και ειδικευόμενους. Τα παιδιά είχαν εύκολη πρόσβαση εκεί: όπως τώρα έτσι και τότε, η Βιέννη είχε το πιο περίπλοκο δίκτυο τραμ. Καθ' οδόν όμως για εδώ, με τον καιρό κάποια παιδιά σταμάτησαν να κοιτάζουν έξω από τα παράθυρα του τραμ για να δουν πού βρίσκονται και αν κοντεύουν να φτάσουν. Ήταν περίεργο και ανησυχητικό: κάποια παιδιά είχαν απομνημονεύσει τα δρομολόγια του τραμ.

Μια από εκείνες τις πρώτες περιπτώσεις ήταν και ο Φριτς Β. Έδειξαν στο αγόρι μια φωτογραφία μιας μύγας και μιας πεταλούδας, και το ρώτησαν ποια είναι η διαφορά τους.

«Έχουν διαφορετικό όνομα».

«Ορίστε;»

«Η πεταλούδα», εξηγεί το αγόρι, «είναι χιονισμένη, χιονισμένη με χιόνι».

Μια διαφορετική ερώτηση: «Τι διαφορά έχει το ξύλο από το γυαλί;»

«Το γυαλί είναι πιο γυάλινο και το ξύλο πιο ξύλινο».

«Μια αγελάδα και ένα μοσχάρακι, τι διαφορά έχουν;»

«Αρνάκιαρνάκιαρνάκι...»

Ξαναπροσπάθησε: «Ποιο είναι το μεγαλύτερο;»

«Η αγελάδα θα ήθελα να μου δώσετε το στυλό τώρα».

Ο Φριτς είχε έρθει στην Παιδιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου της Βιέννης το φθινόπωρο του 1939, ως ένας εξάχρονος τον οποίο οι δάσκαλοί του τον είχαν χαρακτηρίσει «ανεπίδεκτο». Η κλινική της Μπουργκάσε 88 ήταν το καλύτερο δυνατό μέρος στο οποίο θα μπορούσε να βρίσκεται: εκεί, μέσα σε μια καθημερινή ρουτίνα μάθησης και παιχνιδιού υπό την επιτήρηση της αδερφής Βικτορίν Ζακ, θα τον παρακολουθούσαν οι νέοι γιατροί που επρόκειτο να αποτελέσουν το μέλλον της ευρωπαϊκής παιδιατρικής επιστήμης.

Τι ακριβώς όμως μπορούσαν να παρατηρήσουν στον μικρό Φριτς; Δεν αντιδρούσε στο όνομά του. Για την ακρίβεια, δεν αντιδρούσε σε καμία εντολή. Αν του έκανες μια ερώτηση θα σου απαντούσε επαναλαμβάνοντας ανέκφραστα μια συγκεκριμένη λέξη, χωρίς νόημα, χαμηλόφωνα, με μια ψεύτικη ενήλικη φωνή ή τραγουδιστά. Δεν κοιτούσε ποτέ στα μάτια εκείνους που του έκαναν ερωτήσεις. Έδειχνε μετά βίας ν' αντιλαμβάνεται τις κινήσεις των άλλων γύρω του και μιλούσε στο κενό. Έτρεχε άγαρμπα, τσίριζε και πήδαγε πάνω στα κρεβάτια. Αν του έδιναν μολύβι και χαρτί, τα έτρωγε.

Επίσης, ήταν αξιοσημείωτα καλός στα κλάσματα.

Πώς; Αυτό ήταν το ερώτημα που βασάνιζε τον νεαρό εκπαιδευόμενο γιατρό, Χανς Άσπεργκερ. Έρχονταν αρκετά τέτοια παιδιά στην κλινική και ήταν σχεδόν πάντα αγόρια. Αγόρια με μια αδιατάρακτη και ολοκληρωτική εστίαση σε τυχαίες μικρολεπτομέρειες, που απομνημόνευαν ημερολόγια και τις γραμμές του τραμ, που ήταν εμμονικοί συλλέκτες κομματιών νήματος και σπιρτόκουτων, που δεν έπαιζαν με τα άλλα παιδιά παρά μόνο έστηναν ξανά και ξανά τα παιχνίδια τους στο πάτωμα σε τέλειες ευθείες γραμμές. Αγόρια που μπορούσαν να διαβάσουν πολύ καλύτερα από τ' άλλα αγόρια της ηλικίας τους αλλά που δεν μπορούσαν να μιλήσουν, που ήταν ικανά να κάνουν πολύ δύσκολους υπολογισμούς αλλά ανίκανα να ντυθούν ή να κάνουν μπάνιο μόνα τους. Ο Άσπεργκερ δεν μπορούσε να βγάλει άκρη απ' αυτά που έβλεπε και έκανε λόγο για «ανεμποριά σε ζητήματα της πρακτικής ζωής, χαρακτηριστική των καθηγητών που χάνονται στις σκέψεις τους».

Ένα τέτοιο αγόρι, έγραψε ο γιατρός, συμπεριφερόταν «σαν μόλις να έπεσε από τον ουρανό».

* * *

Από την κλινική μέχρι το Πανεπιστήμιο η απόσταση είναι σύντομη. Βγαίνω από το τραμ και κοιτάζω ψηλά. Στο πρόσωπό μου προσγειώνονται χιονονιφάδες. Στην άκρη του δρόμου ένα μεγάλο κτίριο είναι καλυμμένο με σκαλωσιές: καθαρίζουν την πρόσοψη από την καφέ βρωμιά της πόλης για ν' αποκαλυφθούν οι λευκές πέτρες, ώστε να μπορεί ο κόσμος να ξεχάσει ότι ο χρόνος και η φθορά έχουν αγγίξει αυτό το μέρος, να ξεχάσει ότι μέσ' από αυτό